

Skolbarn framför Alma- skolan o. 1896.

Sarlars Anders, Buslars Olov, And. Björkqvist, Bøl And. Larsson, Bøl And. Persson, Klockar Lars, Flint Lars, Ömans Anders, Rull Anders, Anton Melin.

Bond Per, Näsje Anders, Fors Johan, Smis Olov, Rull Lars.

Tekla Strömberg, Lavas Karin, Hållper Maja, Lagmans Anna, Åmås Anna, Svarv Karin, Blixt Anna, Brav Maria, Lund Karin, Dunder Maja, Ällas Anna. Grudd Karin, Trapp Karin, Jugå Maja, Niss Anna, Måspers Margit, Bompers Maja, Bus Margit, Lärka Anna, Bom Anna, Lassull Anna, Näsje Anna.

"bara Ällas Anna hann springa hem och göra sig fin."

Lärarens lön och möda i den gamla tiden

Om kung Karl XI hade anat vilken lavin han satte i rörelse, när han år 1686 satte sitt namn under den då utarbetade kyrkolagen, så hade han säkert betänkt sig mer än en gång innan han stadfäste lagen. I den lagen står att klockaren skall vara prästen behjälplig

med att lära bygdens ungdom att läsa, men konungen kunde väl aldrig drömma om att hans förordning skulle få en sådan utveckling, som den fått inom en tidrymd av knappa 300 år, som har förgått fram till våra dagar.

Nog av. Jag har försökt att ur gamla papper, d. v. s. främst sockenstämmoprotokoll, få fram något om skolans historia inom Sollerö kommun. Först försökte jag få något ur gamla protokollsböcker i Moraarkivet, men det försöket misslyckades. De få protokoll från tiden före år 1775, som jag hittade, var skrivna med den konstiga tyska stilen, så det gick inte bra att läsa dem. Jag hittade som sagt inget protokoll där ordet Sollerön nämndes. Mina källor har alltså varit de gamla protokollsböckerna, som finns i Sollerö pastorsexp:s arkiv.

Det första protokollet om någon skola här på ön är från år 1815, den 8 jan. och lyder som följer:

Protokoll hållet i Allmän Sockenstämma med Sophieä Magdaleneä Församling den 8 jan. 1815.

Sammanträdde Församlingens ledamöter enligt förut skedd pålysning i Sockenstuvan, då efter en tjenlig inledning till det viktiga ärende som skulle avgöras, Pastor föreslog Församlingen att till Scholeverkets högst nödiga upphjälpande och förbättrande uti denna socken, något visst quantum Spannemål måtte av varje hushåll årligen erläggas, varmed åtminstone tvenne skicklige Scholelärare, en för den norra och en för den södra delen utav ön, kunde avlönas, emot åliggande förbindelse att grundligen och med all flit undervisa barnen inom denna Församling, såväl uti innan och utanläsning av de vanliga kristendomsstycken, som uti den så nödiga som nyttiga skrivkonsten, jämte de första grunderna uti räknekonsten, — ifall man framdeles kunde erhålla någon Scholelärare som däruti ägde insikt.

Rådplägning uti detta grannliga ämne, stannade omsider Församlingen i det gemensamma beslut, det skulle hädanefter årligen 1 kanna säd på varje hushåll, de fattigaste likväl undantagne, erläggas, till avlönande av tvenne skicklige Scholelärare för socknens barn och att vad som möjligen kunde brista uti den för varje Scholelärare stipulerade lönesumma av trenne Tunnor Blandsäd om året, skulle fyllas av Allmogens lösningssäd.

Denna utgift skulle hädanefter årligen utgå vid den tid då Pastor uppbär sina Cappellans och Klockare-Rättigheter, men för att genast och sist vid innevarande månads slut få denna högst nödiga och allmänt gagnande in-

rättning uti gång, skulle den beviljade avgiften ofördröjligen inom varje by uttagas.

Sedan församlingens ledamöter häruti hade gått sin Pastors önsknings till mötes, lovade Pastor högtidligen, av kärlek till Församlingen och av kristligt nit för den ädla och nyttiga inrättningen, till det uppväxande släktets upplysning och handledning i gudsfruktan och goda seder, att så länge den Högste Guden behagade förlänga hans dagar ibland dessa sina älskade åhörare, ville han årligen förära 1 Tunna Blandsäd att lika fördelas mellan Församlingens Scholelärare, såsom liten uppmuntran i deras mödosamma värv.

Slutligen blev i anseende till tiden för Barnaundervisningen beslutit att den skulle årligen taga sin början emot slutet av Januari månad och sedermera fortfara i tolv veckors tid, Påskveckan oberäknad. Dessutom skulle årligen vid Sånings- och Skördetiden en så kallad Rekapitulationsläsning under en tid av 8 dagar med Barnen företagas, på det de måtte äga tillfälle att påminna sig vad de inhämtat och vid slutet av vardera dessa Rekapitulationsläsningar ett offentligt förhör anställas.

Ut supra in fidem
J. E. Godenius
p. l.

Nästa protokoll är daterat 15 år senare, den 10 jan. 1830. Det står att det varit endast en skola i socknen. Den har hållits i sockenstugan. Nu upplivades 1815 års beslut att det skulle vara två skolor. Till lärare för skolan i Myckelbyn valdes kronofjärdingsmannen Anders Solin och till skolan i sockenstugan klockarens broder, Påls Nils Persson, emedan han var mera skrivkunnig än brodern samt bättre behövde denna lilla förtjänst.

Sockenstämmo Protokoll den 10 januari 1830.

I anledning av den snart inträffande vanliga tiden för skolans öppnande i denna församling, äskade ordf. upplysning av Socknemännen, varföre tvärt emot Sockenstämmobeslutet av den 8 jan. 1815, som innehåller, att tvenne skolor, en för norra och en för södra delen av ön årligen skola hållas, endast en skola i sockenstugan av Klockaren varit underhållen, yrkande undertecknad, att ett lagligen fattat beslut så mycket hållre borde tjäna till efterrättelse, som en person icke kunde hinna med att undervisa hela Socknens ungdom. Församlingen skyllde på, att den ringa lönen icke medgav någon delning, och att skolbarnens antal för klockaren varit föga talrikt, emedan skolan förnämligast blivit begagnad av de närmast kyrkan boende, men barnen från de längre bort belägna byarna ofta av köld och snö varit förhindrade att framkomma.

Av denna anledning föranlätos socknemännen, på ordf. förslag, att upp-

liva förenämnde 1815 års beslut, och att antaga tvenne Barnalärare, en för den norra och en för den södra sidan om kyrkan, överenskommande tillika, att lämpligaste stället för norra skolan vore Myckelbyn. Därefter uppstod fråga om antagandet av Barnalärare för samma skola, då de flesta föreslogo Kronofjärdingsmannen Anders Solin, vilken allmänt erkändes äga erforderlig skicklighet, och såsom han tillika förklarar sig hågad, att detta förtroende emottaga, så skulle han för detta år förestå skolan i norra delen av socknen.

Vid utväljandet av lärare i den andra skolan yrkade väl en och annan, att man vid denna befattning borde bibehålla klockaren, som i många år sysselsatt sig med barnundervisningen, men största delen föll med sitt förtroende uppå hans broder, Påls Nils Persson, även av det skälet, att han vore mera skrivkunnig, bättre behövde denna ringa förtjänst och hade gott lovord för sitt sätt att handleda barn. Därföre ville församlingen åtminstone för detta år hava honom till barnalärare antagen, vartill han ock erkände sig villig, och varvid undertecknad lät bero, utan att uppå framställda frågor kunna utröna annan orsak till klockarens entledigande från denna befattning, än ett i allmänhet minskat förtroende.

In fidem

C. O. Dahlströmsson

En vecka efteråt är det ny stämma, då fjärdingsman Solin avsåde sig lärartjänsten på grund av för låg avlöning. Protokollet lyder:

Sockenstämmoprotokoll den 17 jan. 1830.

Sedan förestående protokoll blivit uppläst, erkänt och justerat anmälte den utsedde barnaläraren fjärdingsmannen Solin, att han vid närmare eftersinnande icke kunde vara belåten med den avlöning för skolhållningen, som socknen består, sedan skolsäden hädanefter kommer att delas emellan tvenne barnalärare, varav uppkom knappt en kappes förtjänst för varje läsdag, yrkandes Solin, antingen förhöjning i arvodet eller kosthållning under läsetiden, eller om bägge vägrades att få nedlägga denna befattning. Socknemännen erbjödo därför denna tjänst åt korporal Brottom, som densamma sig avsåde.

Undertecknad föreställde då församlingen, huru det i alla andra, även de fattigaste socknar i Dalarna, vore vanligt, att för varje skolbarn bestods skolmästaren en kostdag i tur och ordning, hemställande, om icke även denna församling funne skäl, att ingå på samma villkor, dock utan de fattigas betungande?

På det att denna kosthållning icke måtte bli för kännbar, ville undertecknad uppmuntra föräldrar i allmänhet, och anmoda uppsyningsmännen i synnerhet, att tillse, det alla de barn, som behövde undervisning, infunno sig i skolorna, utlovande tillika, att själv därvid hava tillsyn. Och som barnalärarne förpliktades, att åtnöja sig med den kost, som varje hushåll

förmår åstadkomma och vanligen har att för egen del tillgå, samt skona de fattiga, i så motto, att skolmästaren håller sig själv födan, mot någon ersättning av lösningssåden de dagar, då kosthållningen infaller på föräldrar, som ingen tillgång hava, så ingår församlingen för bägge skolmästarna på detta förslag, varöfver detta protokoll skulle upprättas, för att genom of-fentlig uppläsning till allmän kännedom komma.

In fidem
C. O. Dahlströmsson

Den 30 sept. 1832 har det ännu inte blivit två skolor, endast ett nytt beslut om saken.

Den 13 jan. 1833 anställdes korpralen Lars Nilsson Brottom för en skola i Bengtsarvet eller Utanmyra och Kall Nils Persson för en skola i Gruddbo. Lönen höjdes till 6 tunnor säd pr läsår.

Den 4 juni 1838 fattades beslut om införande av en *riktig* skola. Den skulle hållas i sockenstugan enligt Bell- Lancasterska metoden. Det skall anskaffas sittbänkar, skrivbänkar, skiffertavor, grifflar, skriv- och karduspapper.

Ordf. skänker 1 tunna säd pr år, 2 tunnor tages från lösnings-såden. Lästid: 28 jan. — mitten av maj månad.

Lärare: Pastorsadjunkt Hermansson. Den 19/12 1841 väljes S. M. R. Arosenius till skolpräst med lön enligt ovanstående.

Så kommer året 1842, som är den svenska folkskolans födelseår. Lagen antogs av riksdagen den 18 juni 1842 och behandlades redan den 2 okt. samma år på allmän sockenstämma här på ön.

Där beslöts:

1. Sophia Magdalena församling skulle vara eget skoldistrikt.
2. Valdes en skolstyrelse, (obs! namnet) bestående av
Krång Lars Olsson, Bengtsarvet
Bråmås Anders Jönsson, Bråmåsbo
Håll Per Mårtensson, Häradsarvet
Nisshans Anders Mattsson, Bodarne
Flint Anders Andersson, Gruddbo
kyrkvärden Krång Olov Olsson, Rothagen
fjärdingsmannen Bondpers Anders Olsson, Utanmyra,
”som således nu och intill dess socknemännen annorlunda besluta,

jämte församlingens pastor såsom ordf. utgöra Sophia Magdalena församlings i laglig ordning härmed utvalda och förordnade skolstyrelse.”

Skolstyrelsens första uppgift blev att med hjälp av landshövding och biskop hos Kungl. Maj:t söka statsbidrag till lärarens avlöning.

I ansökan skulle särskilt poängteras den allmänna fattigdomen i alla Dalasocknar samt de besvärliga kommunikationerna i vår socken.

Minimilönen för läraren var 8 tunnor blandsäd och 53 R 16 skillingar Banco i reda pengar. Enligt lag utgick 2 skillingar i skatt från varje skattskyldig person.*

Det beräknades giva 35 R. Banco. Alltså uppkom en brist på 18 R. 16 skillingar.

Stämman beslöt att 1842 års skolstadga skulle tillämpas i sin helhet fr. o. m. år 1845. Det var eljest 5 års övergångstid. Den 30/6 1844.

Sockenstugan utbygges så att den även upptar bostad åt läraren. En huvudmonitör anställs. Det skall vara någon av förra årets bästa elever. Skolstyrelsens ledamöter äro valda på livstid. Ersättningsval då någon dör. Varje ledamot har en röst, ordf. har 2.

Skatt: 1/2 kappe Sollerö kornblandsäd av varje hushåll.*

2 skillingar banco av varje skattskyldig.

Bränsle till skolan och lärarbostaden anskaffas av barnen.

Av överskottet bestrides utgifterna för skolans material, och *då tillgångarna det medgiva* arvode för den i § 1 föreslagne underläraren. Detta reglemente antogs av skolstyrelsen den 29 jan. 1844 att gälla fr. o. m. den 1 jan. 1845.

Vår äldsta dagbok här vid skolan hittade jag på norra skolans vind. Den är från år 1845.

Skolkassör anställdes år 1844. Lön: 3 R. B. pr år.

Mycket mera av intresse finns i detta första reglemente. Jag skall bara anföra § 16.

”Föremål för undervisning i skolan vare alla de kunskapsämnen, vilka, enligt 6 § 1 mom. i Kungl. Skolstadgan fordras av den, som

* Se: Vet Ni Att

till lärare i folkskolan skall kunna antagas. Dock vare det lärarens huvudsak att med sorgfällighet och nit bibringa erforderlig insikt i de ämnen, som i den nådiga stadgans 7:e § undantagsvis äro fastställda för mera obemedlade barn, (då dessa kunna anses i denna församling både nu och hädaneftre komma att utgöra det största antalet) nämligen:

1. Ren och flytande innanläsning av svenska språket, såväl latinsk som svensk stil.
2. Religionskunskap och Biblisk historia till den grad, som erfordras för att hos prästerskapet kunna börja den egentliga nattvardsläsningen.
3. Kyrkosång, med undantag för dem, som därtill sakna anlag.
4. Skriva.
5. Räkna de fyra räknesätten i hela tal.

Lästiden bestämdes till 28 jan. — 1 maj.

Repetitionsskola: 8 dagar vid midsommartiden.

14 dagar efter det skörden var klar.

Den 9 maj 1847 annonserades den första ordinarie lärarebefattningen vid Sollerö folkskola.

Den 3 okt. samma år tillsattes skollärare E. Bäckström till ord. lärare fr. o. m. den 1 jan. 1848. Han var ende sökande.

Bror J. Moen